

Megegyezik minden esztendőnkön, szőfély köppöl ellátva. Előfizetési ár: Egész évre 6 frt; félévre 3 frt; negyedévre 1.50 kr. Előfizetési minden postahivatallal és könyvvarussal.

Hirdetések díja: 4 hasábos petit sor 9 uj kr. Szerkesztői szállás: mázsáros utca 2. sz. 2. d. emelet. Kiadó-hivatal: barátok tere 7. szám.

Kodolányi Antal.

Anyagi és szellemi fejlődésük karöltve járnak; egyik segíti elő a másik felvirágzását. Mindaz tehát, ki egyik vagy másik téren tehetségeit és munkásságát a hazának szenteli, — kivált ha e munkásságot siker is kíséri, — azok sorába tartozik, kiket a közelismerés méltán megillet.

Anyagi gyarapodásunk legfőbb emeltyije nálunk a gazdaság, melynek leggyümölcsözőbb fokra emelése mind az egyes, mind a köz- vagyonosodását eredményezi, tehát egyszersmind megnyitja azon forrásokat, melyekből azután a köz-művelődés segédeszközeit, a szellemi téren való munkálkodás támogatását nyeri.

Társadalmi s ezzel együtt közigazgatási viszonyaink gyökeres átalakulása, a földbirtok felszabadulása, ösiség eltörltetése, tagosítás s a közterheknek mindenki által való viselése az utóbbi évtizedekben évszázadok hagyományos békei között nyögő gazdaságunk láncát is szétörtte, s meg kell vallanunk, hogy hazai földművelésünkben azóta is örvendtes előrehaladás történt már, bárha ezen haladás még nem is haladt olyan nagy léptekben, hogy a nyugati népeket e téren utolérhettük volna, melyen ha majd egyszer lábunkat erősen megvethetjük, mint Anteus, teljes erőnkben leszünk.

S ezen, eddig is látható örvendtes haladást azon egyeseknek és egyleteknek köszönhetjük, kik és melyek gyakorlati és elméleti példákat adtak, utmutatásokat nyújtottak a nagy gazda-közönségnek s jövőben való még nagyobb mérvű haladásunkat köszönni fogjuk azoknak, kik arra is ernyedetlen buzgalommal vezetőink oktatóink.

Ezen derék férfiak egyike az, kinek areképét mai számunkban bemutatjuk — *Kodolányi Antal*.

Kodolányi Antal születéshelye Bátor, Heves-megyében, Eger mellett, hol atya akkor az egri káptalan gazdatisztje volt. Iskoláit Várkonyon, Borsodmgyében kezdette, hová atyját időközben áttették tisztartónak. A gimnáziumot Rosnyón, Selmeceen s Egerben s itt még a bölcsészetet is hallgatta. 1851-ben az orvosi pályára íratta be magát, de betegeskedése miatt másfél év után orvosi tanács folytán elhagyta e pályát, s a mire hajlamai vonzották: a gazdaságra akart lépni, ezt azonban atya nem engedte, ki ekkor már bérlelő lévén, őt hazatérte óta 1854. őszéig, csak-

hogyan elriaszsa, mindenféle gazdasági munka végzésére rá fogta, de épen ez hatott rá legjobb iskolaként. A sok unszolásra azonban 1854. őszén mégis belépett a veszprémi szeminariumba, hol egy évet töltött; innen a szünidőkre hazautazván — miután időközben anyja elhalt, — többé vissza sem tért, hanem újra megfogta az eke szarvát, hogy azt többé el se hagyja.

1856. tavaszán atya fölhagyván a bérlettel s átköltözvén Sopronmgyébe, Kis-Mártonba, Antal is vele ment s herceg Eszterházy szolgálatába

is. Ugyanitt laktakor szerkesztette az 1861-től mai napig már II. évfolyamot ért *„Gazdasági Zsebnaptárt”* is, melynek kiadása az első évben csak úgy volt lehető, hogy kiadó Sennyey (s legyen az itt érdemeül följegyezve!) magára vállalta a netaláni veszteség fedezését, mit meghálálándó, első nagyobb művét 1867-ben Sennyeynek ajánlotta.

S itt néhány szót azon gazdasági zsebnaptárról!

E sorok írója tapasztalásból mondhatja, miként nem tudományosan képzett, avagy kezdő gazdák részére ezen zsebnaptár oly „vade-mecum,” melynek mindonnap, a gazdaság minden ágában jó hasznát veszi; mely nemcsak minden hóra, minden napra nézve helyes utasításokat ad a teendőket illetőleg, hanem a gazdát rendre szoktatja, a legszükségesebb esetekben beteg barmai orvosává teszi s földjét a leghasznosabban értékesíteni megtanítja. E sorok írójának egyik fivére s később egyik barátja, — amaz előbb hosszú évek során hivatalnok, ez utóbbi pedig külföldön orvos lévén, — egyszerre csak azon helyzetbe jött, hogy földbirtokából kelljen élnie. Hozzáfogtak tehát a gazdálkodáshoz, buzgalommal, lelkesülten, de minden elismeret nélkül; első egyedül kalauzjuk Kodolányi zsebnaptára volt, s ma oly jeles gazdák, hogy környékeiken nemcsak példányul szolgálhatnak, de azon helyzetbe jött mindkettő, miként néhány év alatt szorgalma gyümölcséből szép új szerzeményekre tehetett szert.

S mégis hány és hány ezer gazda van Magyarországon, kinek ezen évenként megjelenő hasznos könyveskeről még csak tudomása sínes!

Kodolányi 1862-ben gróf Andrássy Gyula mai miniszterelnökhöz ment át szintén gazdasági titkári minőségben, de itt rövid időt töltött csak, úgy hogy 1863-ban már Pesten találjuk őt, mint a „Falusi Gazda” segédszerkesztőjét; ugyanazon évben az országos kertészeti társulat titkárává választotta, valamint az általa kiadott „Magyar Kertész” szerkesztőjévé, egy félév után azonban főszovalán a társulat, ezen lap is megszűnt. Azonban még ugyanazon évben az országos gazdasági egyesület segéd-titkárává választotta s ezen minőségében azonban, mint a „Gazdasági Lapok” segédszerkesztője is működött 1869. őszéig.

Ez idő alatt igen sokat dolgozott a „Gazdasági

Kodolányi Antal.

lépett, de még azon évben engedélyt kapott gazdasági intézetbe mehetni s így Szászországba, Lütshenauba utazott, honnan visszatérve, Bars-mgyébe, a lévai uradalomba lett írnek-kinevezve, honnan 1858-ban báró Sennyey Pál vette maga mellé mint gazdasági titkárt, s e minőségben azután Bélyben, a Bodrog-közön négy évet töltött.

Ekkor kezdett a gazdasági irodalom terén legelőször működni az akkoriiban Érkövy Adolf szerkesztett „Magyar Gazda”-ban, majd később a „Falusi Gazda”-ban s a „Gazdasági Lapok”-ban

„Lapokba, s ekkor írta 1867-ben „Növény-bone-, vegy- és élettan“ című nagyobb művét, valamint 1869-ben „Die Cultur und Zubereitung des Flaches“ című munkát német nyelven, mely Bécsben most jelent meg második kiadásban. Ugyanitt kezdte el a „Mezei-gazdasági üzteltant“ is írni, melynek első füzetét már megjelent, másodikika pedig most van sajtó alatt.

1869-ben a magyar kormány Kodolányit a Kolosmonostoron felállított erdélyi gazdasági intézet igazgatójává nevezte ki, mely állásában mult évben véglegesen megerősítettet, hol irodalmi működését „A testalak és hasznóvetéti szélesség közötti viszony a szarvasmarhánál“ című, Kolosvárott megjelent művével kezdte meg.

1867-ben a kormány kiküldötte őt a keszthelyi intézet igazgatójával együtt a német- és franciaországi gazdasági tanintézetek tanulmányozására, miről jelentésük a földm., ipar- és kereskedelmi miniszterium közleményeinek I. füzetében jelent meg. Innét a kormány 1868-ban a Berlinben tartott aratógép-versenyhez küldötte ki, mely versenyről szóló jelentése ismét a nevezett kormányközöny 4-dik füzetében látott napvilágot. Kár, hogy a kormány ezen közleményei nagyon véka alá vannak rejtve.

Az országos gazdasági egyesület pedig 1868. végén saját költségén a Bécsben tartott német gazdák és erdészek nagygyűlésére és 1869-ben a Boroszlóban tartott német gazdák és erdészek nagygyűlésére küldötte ki s ezekről szóló jelentései a „Gazd. Lapok“-ban jelentek meg.

Kodolányi jelenleg férfikora virágzásában van s így gazdag tapasztalatai, szorgalma és tehetségeitől kettős: gazd., írói és igazgató-tanári pályáján még hosszú, áldásos működést remélhet a haza.

— y — r.

A k u t y a - b a r á t.

— Gróf Baudissin beszéde. —

(Folytatás.)

A canilog elbeszélése nagyon gyönyörködtetett s jól esett közölhetnem vele, hogy itt Sladmingban él egy pár olyan mopsz, milyennél különbet sem miféle canilog sem kívánhat. A berlini e hirre mintegy fölgyullanyozva ugrott föl.

— Nevem Brummer, Brummsdorfi Brummer báró, — mondá, — tagja vagyok az észak-németországi canilógiai társulatnak s lovagja a vörös sas-rendnek. Hogy hívják őt?

— Nemes Meyer, — mondám, Brummernek elem nyújtott kezét szívólyesen megrázva.

— De Meyer, vous étet un dieu! Ön isten! Két mopsz egyszerre!

— Két mopsz s hozzá fiatalok, egészségesek, virgoneok.

— Itt Slad — Slad — — hogy is hívják ezt a helyet?

— Sladming.

— Láthatnám őket még ma? Még csak fél tízre; hamar fekszenek le itt az emberek?

— Ma már későn van, hanem holnap örömmre fog szolgálni önnek, megmutatni a két példányt.

Másnap már korán reggel nálam termelt Brummer báró.

— Mon cher de Meyer, comment vous Portugal? — kérdé nevetve. — Szememet sem hunytam be egész éjjel; kettő van, mondja ön? Egy him meg egy nőstény? Kölykek nincsenek? Mondjon csak el nekem mindent, a mit tud engem minden szava érdekel.

— Ha néhány percig kitekint az ablakon, hogy fölkelhessek, akkor mindent elbeszél.

— Miattam csak nem röstelkedik ön? Gavallér gavallér előtt!

— Ön igen jó irányomban; csak egy pillanatig kérem.

Brummer báró félrefordult s én egy szökésre kint voltam ágyamból.

— Most már visszafordulhat, báró ur, s ha meg-

engedi, hogy jelenlétében végezhessem mosakodásomat, úgy elbeszéltem a két kutya közelebbi viszonyait is, hogy ön azok szerint intézkedhessek. A mopszok közül tehát a genus masculinum egy nyugalmazott őrnagyó, bizonyos Ruscher uré, a nőstény pedig bizonyos Domberg kisasszonyé. Ruscher ur már több ízben kísérletet tett a kisasszonyt rávenni, hogy engedje mopszjának meg szíve vágyait követnie, hanem az aesthetikus hölgy erőnyes érzelmei ennek ellene szegültek. Bal kézre való házasságot fejedelmek közt is tilosnak tart, mennyivel inkább tehát mopszok között. Hogy tisztességes házasság ellen nem volna kifogása, ezt nagyon is engedi gyaníttatni s hogy bizonyos föltételek közt oly házassági szövetséget kötni, a hogy ez a szent írásban meg van állapítva, maga sem idegenkednek. Ez annyit tesz, hogy szeretne a majorhoz nőül menni s egyuttal mopszját is férjhez adni.

— Admirable! — kiáltott föl a báró.

— A major azonban, kinek liberálisabb nézetei vannak, egyáltalán nincs azon nézetben, hogy saját életboldogságát Bello-jával egy sorba helyezze s ezért a kisasszonynak minden gyöngéd célzását eddig készakarva félreértette.

— De engedje meg, ezek rám nézve nagyon szomorú kilátások. Mit gondol, vajjon a major és a kisasszony hajlandók lennének-e valami szép árért kutyáiktól megválni?

— Semmi áron. Meg kell házasodniok. S mivel én a majort nem épen valami nagyon szeretem, azért közreműködöm, hogy a kisasszonnyal összevegyedjék. Ez önnek némi ügyességével s a lelkésznő asszony támogatásával végbe mehet. Tudnia kell önnek, hogy a lelkésznő asszonynak van egy darab rétje, mely a major kertjével határos s hogy az utóbbi mindennap kifejezi azon óhaját, mennyire szeretné ő ezt a darab földet kertjével egyesíteni.

— Hanem a mopszokra való kilátásom még így is mindig kétesnek látszik. Nem volna egyszerűbb rabláshoz folyamodnom? A rómaiak sabiniai nőket raboltak, nem rabolhatók én egy pár mopszot? Postalovakon könnyen átjuthatnék a határokon s aztán távolból egyenliteném ki az ügyet. Az istenért, gondoljon arra, hogy itt egy nyugalmazott őrnagy szívét hónapokig dolgozui, ez a megengedett emberkinzás határait túllépi!

— S mégis erre kell szánnia magát, ha küldetésében sikert akar aratni. Én megmutatom önnek a mopszokat s aztán határozza meg önmaga, vajjon telivérek-e?

Alig léptünk ki az utcára, a mint a kisasszonnyal találkoztunk. Pásztornői kalapot viselt s kecskéjét gyöngédnek szelítgatva hajította. Mopszja: „Minette“ ugatva követte a kecskét s méltóságos magaviseletével tanusította, hogy fogalma van azon állatról, melyet ő a polgári társadalomban elfoglal.

— Telivér? — kérdezém a bárótól.

— Nagy isten! — kiáltott föl ő elragadtatva, — látott-e valaha szem szebb arányokat? Nézze ön csak meg mellét, első lábait, térdeinek merész hajlását. Oh, és ezek a fülek: rövidke, hegyesek, hátrahajlottak! Magnifique, incroyable! Mutasson ön be.

— Engedje meg tiszteletreméltó kisasszony, hogy bemutathassam önnek Brummsdorfi Brummer bárót.

A kisasszony szégyenkedve tekintett fehér kötényére és esinos lábára, s érthetlen üdvözlötet rebegett.

— Ezen rendkívül regényes vidék esodás természete remélnem engedi, hogy nagyságodat az udvari szertartások unalmi száműztök s hogy nekem kegyesen megengedi ezen gazella lépteinek irányzásában segíthetnem.

— Ez csak kecske, báró ur, — mondá a kisasszony füvolahangon.

— Igen, hanem különösen szép egy kecske; s a kutya is kifogástalan, kisasszonyom; testal-

kata nemes, hanem fáját nem ismerem. Hasonlít az ősidők mopszaihoz, ha nem tévedek.

— Ez telivér mopsz, — jegyzé meg a kisasszony éles hangnyomattal; — telivér a szó legszorosabb értelmében.

— Miként minden ezen alpesi természetben. Istennem, mennyire irigyem kegyednek ezen völgyben való nyári tartózkodását.

A kisasszony meghajította magát s mosolyogva mondá, miként reméli, hogy a „soiréen“ viszont fog minket látni.

— Hol? — kérdezé Brummer báró.

— A lelkésznő szobájában, hol théat kecskéjével szerviroznak. A lelkésznének segíteni kell, különben nem jutunk célhoz. Én azonnal bemutatom őt, hanem kérem, beszéljen kissé összefüggőbben. A lelkésznő hőbortos, avagy sátán, ha ön úgy akarja; hanem okos sátán, vigyázzon ön! A lelkésznő fekete főkötősen, fehér kötényesen fogadott. Intettem a bárónak, hogy legyen résen s szerencséje volt, hogy megértett.

— Ön tehát földim, — mondá a lelkésznő, — Poroszország melyik részéből származik az ön nemzetsége?

— Sziléziából, — viszonzá a báró udvarias meghajlással.

— Ön tehát volt már Boroszlóban is?

— S pedig mily gyakran! Boroszlót szinte szülővárosomnak mondhatnám.

— És ismeri ön talán a Zirbeck-családot is?

— Ezen nemes nemzetséget gyakran hallottam emlegetni, véletlenül azonban derék tagjai közül még egyetlenegyvel sem találkoztam. Egyik Zirbeck kisasszony nagyapám öccséhez, Knollendorf tábornokhoz ment férjhez.

A lelkésznő nem engedte tovább szólni.

— Rokonok vagyunk tehát, habár csak távolról; mindazáltal bizonyos vonásokat vélek önbem fölismerni, melyek ifjúkori barátokra emlékeztetnek. Oh, az én ifjuságom! Gyászoljatok, fagyos jégsiklók; zokogj Luna; tünj el szelid nap sugar ne ragyogjatok csillagok, mert egy szív, mondhatom: egy érzékeny, szelid szív könyezik. Igen, Brummer ur, nemes Zirbeck Dagobertnek egyik leánya hervadoz, egy porosznó fonyad ebben a Sladmingban. Hahaha, végzet, mily nagyszerű vagy! Egy Zirbeck kisasszony oldala mellett epod ennek . . . (a „polgári fiékónak“) akarta mondani, de lenyelte a szót s csak néma-játékkal fejezte ki.

— Sajnálom, nagyságos unokahugom . . .

— Oh, unokabátya, ne szánakozzék fölöttem. Szívem lágy, de a nemes tűz életi idegeit és izmait s dacolok a végzettel!

— Unokahug, én esodálnom kegyedet. Ezen lélek nagyság, középette ezen, — ezen, — alpe-seknek, — hebegé a báró, de tovább nem bírta, mert az ablakon át kitekintett a kertbe, hol Ruscher ur sétált, előtte pedig Bello vágatott fel-alá, ki fiatalkori bosszosságában egy szegfűt össze-gázolt. Az őrnagy bosszusán ragadta meg a büntetvőt s füzféveszszővel jól elhadragolta.

— Mais é est horrible! nem lesz ennek vége?

— Kérdezé a canilog, ki ezen látványra megfeledek-zett az unokahugról s az egész világról.

— Qu'avez vous, cousin? — kérdezé a lelkésznő; — mi baja önnek Brummer báró?

Szerencse volt ránk nézve, hogy e pillanatban lépett be a szolgálok, s a konyereszsekérny kulcsát kérte, mit — közbevetőleg mondva, — mindig szokott tenni, ha látogatók voltak jelen. A bárónak ideje volt magát összeszedni és sikerült néhány francia mondattal az „unokahug“ szívet egészen lebilincselni. A lelkésznő kegyesen meghívott minket théára s mi megigértük, hogy pontban öt óraker megjelenünk.

— S lesz ön oly szíves engem most Ruscher urnál bemutatni? — kérdezé a báró.

— Semmiesetre sem, — válaszolám. — Rosz viszonyban állunk egymáshoz s egyébiránt tudom, hogy érdekünkben van őt féltékenynyé tenni.

Hadd látogassuk meg ezen helynek minden honoráriát, csak a majort ne. Udvaroljon ön ma este az „unoka-hugnak” s a kisasszonynak, s bizonyos vagyok benne, miként a vasgyűrű elszigeteltnek érezvén magát, ő fog önhöz közelélni. Csak azt ne sejtse, hogy ön canilog, sőt inkább mutassa, mintha rajongana a szép természetért s kedve lenne itt megtelepedni. A többiben pedig számoljon föltétlenül támogatásomra.

Csak déltájban fejeztük be Sladmingban való látogatásainkat. A báró szeretetreméltóságának s iszonyu gazdagságának híre futó-tüzként terjedt szerte a városban, s a hol csak beléptünk, a házi asszonyt jó hangulatban, a háziurat megborotválkozva s megmosakodva találtuk. Még a goromba postamester sem birt ellentállani. Ő, ki különben állásához teljesen méltó vala, ma csupa szeretetreméltóság volt, s a „dobánykereskedő,” ez a féltekeny, fősvény és epésvéri ember bemutatott minket kicsinyke esimes feleségének s remélte, hogy még gyakran fog minket házánál látni.

— Holnap este talán szerencsém lesz az urakhoz?

— Holnap nem lehet, édes Alfrédem, mert tudod, hogy kedden nagymosásunk van, hanem szerdán.

— Tehát szerdán, ha az uraknak úgy tetszik. Hanem ma este csak találkozunk a soiréen?

Mennyiért nem adnám, ha hogy hallhattam volna a Sladmingban ma folyó pletykákat! A satyrikusok rosszul tesznek, hogy a pletyka-néniket annyira üdvözlik, mi nemcsak rossz szívűkről tanuskodik, de arról is, hogy sohasem laktak Sladmingban vagy más ilyen kis helyen; ők sohasem ismerték a megsemmisítő unalom kését, azon unalomt, melyet ásitás és nyújtózkodás nem képes elűzni, mely asthmában, mellfájásban vagy légeső-asz kórban végződik s oly szívósakká tesz minket, hogy képesek vagyunk órákig elhúzni, hogyan gyúrja a kisasszony a kecsketúrót vegyítve kőménymaggal, mialatt szomszédnéja a kerítésen át pislog s intget férjének, hogy legyen esőndősen s ne zavarja őt a kisasszony és Meyer ur vizsgálásában. Kutassátok át az unalom feneketlen mélységét, szálljatok alá a nyárszolgátság óceánjába s ismerjétek meg azon lelki gyönyört, mit ilyenkor a pletyka nyújt! A susogás, szemhunyorgatás, arcjáték s azon sietség, melylyel kalapjukat vagy sáljukat a pletykára indulók folyeszik, megfoghatatlan mulatságos. Az egymást ki nem állható személyek, mintha legjobb barátok lennének, kezét fognak egymással. Vajjon nem boldogító e ily jeleneteket szemlélni? Vajjon megörgeghetnének-e a filiszterek s elérhetnék-e csak negyvenéves korukat is, ha nem állana rendelkezésükre a pletyka életessentiája, miből feleségeik naponta egy-egy adaggal táplálják őket?

(Vége következik.)

Páris környéke.

A francia főváros környéke évek hosszu során át fogja mutatni a német seregek acél talpának nyomát. Nincs hely, mely föl ne volna dúlva. Virágzó falvak elpusztultak, pompás nyárilakok elvesztették a lakályosság jellegét; százezrekbe került angol kertek a Párist lödöző ágyutelepeknek adtak helyt, s a megerősített táborhelyek feldúlták a művelt mezőt. Rombolás és pusztulás mindenütt!

A kapituláció után a párisiak ezrivel vándoroltak ki a környékre, hogy lássák feldúltan azon helyeket, hol annyi vig órát töltöttek, hol annyi fényes nyári-lak állt. Alig lehete a helyre ismerni. A mit a német hadak megkíméltek, azt kérérlhetlenül szétrombolták a párisi ágyuk, melyek gyilkos tüzelése nem csak az ellenség soraiban okozott nagy veszteségeket.

A feldúlt vidéken szomorú jeleneteket lehet látni. Az ostromzár után egész családok siettek ki a város falai közül, keresve lakásaikat, s egy romhalmaz előtt álltak meg, tévovázva tekintve szét,

hogy vajjon valóban jó helyt állanak-e. Mások az egészségtelen Párisból azért költöztek ki, hogy a falakon kívül fekvő lakásaikban vonják meg magukat. De mily jelenet várt rájuk. A falak ugyan álltak, de a pompás bútorkat főleggették tüzelőnek; a szőnyegeköl madraéot és takarókat rögtönöztek; a szoba falai szegekkel voltak összevissza verve, s a padozaton katonák tanyáztak. Saját hajlékukban sem kaptak egy zugolyt. A díszes virágházak — ha az ágyuk megkímélték — lovaknak szolgáltak istállóul.

Saint-Cloud, a pompás Saint Cloud! a pusztítás borzasztó képét nyújtja. A császári kéjlok összevissza van lödözve. Egész utcák hevernek romban, úgy hogy közlekedni sem lehet azokon. Itt a pusztítást francia ágyuk okozták, nevezetesen a Mont-Valerien hatalmas lövegei, melyekről már volt szó e lapokban. A franciák októberben iszonyu tüzelést folytattak a saint-cloudi tábor ellen, azonban kevesebb műrecek pusztult el, mint híre járt. Mignard festményei (kitől az Eszterházy-képtárban is több van) megsemmisültek ugyan, de maguk a poroszok is hozzáfogtak a mentéshez, s több értékes műtárgyat a porosz trónörökös lakására szállítottak. Megmenekült I. Napoleon híres márvány-mellszobra a konzulág idejéből, egy díszedény-gyűjtemény, egy aranyfésület a kápolnából, s a császári könyvtár nagyrésze. Rochefort és Jules Simon különben mindjárt Párisnak ostromzár alá helyezésekor gondoskodtak, hogy a könnyebben elszállítható műrecekeket biztonságba helyezték. Ekkép mentették meg Pradier híres Sapho-ját. Napoleon herceg még előrelátóbb volt, mert a legszebb gobelin-szőnyegeket már korábban Pranginsba szállította. De a gyűjtő gránátok elpusztították a kastély ama termét, mely az újabb-kori francia történelem nem egy híres mozona-tának volt színhelye. Itt történt az 1799-iki államcsíny. Bonaparte tábornok itt osztalta föl az ötszázak tanácsát, I. Napoleon e teremben kiáltott ki császárnak 1804. máj. 18-án az összegyűlt nép előtt, s III. Napoleon 1852. nov. 7-én, mint a francia köztársaság elnöke, itt fogadta a szenátuskonzultumot, mely ráruházta a császári koronát.

A feldúlt környéken a legszomorúbb hatása mégis ama halomoknak van, melyek oly sok helyen emelkednek, s melyek föl egy-egy durva faragványu kereszt vagy oszlop van tűzve, melyeken aztán egy-egy dátum mondia meg, hogy ott ekkor és ekkor elesett harcosok fekszenek.

Mindenütt lehet találni valamit a dúló esaták maradványaiból. Itt egy fegyver, ott egy borjú vagy sisak; ágyugolyó vagy bombadarab. Lehet látni sokakat, kik a hare mezején kóborolnak, s emlékgyanánt szedik föl, a mit ott találnak. A lakosság szegény része eljő fagalyakat szedni, melyek legszárabbját az ágyuk mellvédjeinek sővénye nyújtja; mert Párisban még mindig nincs elég tűziszter. A kapitulációt követett napokban lehetett látni százakat, kik a fagyos földet túrták, s a hol sejtették, hogy burgonya volt.

Egyik képünk egy anyókat ábrázol, ki tüzelőszert gyűjtve, egy porosz sisakban vízi haza a mit hosszas bolyongás után találhatott, burgonyát, répát, gyökereket stb. A halál tarlóján így tallózott egy kis élelmet.

Utazás az északi sark körül.

Tudjuk, hogy a tudomány legújabb törekvései közé tartozik bizonyosságot szerezeni arról: vajjon a föld déli és északi sarkát szilárd földterület képezi-e, mint eddig legtöbbször állították, avagy örökös jégkéreggel borítvák-e azon régiók, vagy végre: hogy nyílt tenger van-e ott, mit némely újabb utazó, de legkivált a bána- (cet-) halászok állítanak.

S mert ezen még el nem döntött kérdések mind a tudomány, mind a kereskedelemre nézve nagy fontossággal bírnak, az újabb időkben tudományos egyletek, kormányok és kereskedelmi testületek

színtén versenyezve gyámolították azon vállalkozókat, kik a föld sarkai felkutatására indultak.

Különösen földrésznünk két legműveltebb és fájdalom, egymást most annyira pusztító két legműveltebb nemzete: a francia és német volt az, mely a legújabb időkben e vállalatokra sokat áldozott, melyek a kitűzött célt ugyan el nem érték, minthogy az utóbbi évek túlhideg északi nyarai miatt az északi szélesség 71 fokán túl egyik sem igen hatolhatott, mindazáltal tettek még is sok oly hasznos fölfedezést, melyek az emberi ismereteket hatalmasan gyarapították. A mult év nyarán is mind német, mind francia részről újabb expedícióknak kellett volna indulni a föld sarkok felkutatására, hanem a tudomány ezen esőndes hadjáratait megakadályozta azon véres és semmisítő hare, mely időközben a két vezérnemzet között kitört.

A harei diesszomj azonban a tudós szomját még ily körülmények közt sem olthatá el, mert kereskedők, hajótulajdonosok és tudósok legalább azon bálnavadásoknak adának utasításokat tapasztalataik közlésére, kik évenként a legészakibb és legdélibb vidékekre szoktak törekvő hajóikkal kikalandozni, hogy két világrész kereskedését halzsírral, az anyafélére használt sperma-cetivel és halhéjjal lassítsák el.

S e körülménynek fölemlítésénél is lehetetlen fel nem sóhajtanunk, látva hazánknak még területi viszonyai által is korlátoltágát. A világtörténelem szerint hatalmas, nagy, gazdag és műveltségben nagyon előrehaladt csak oly nemzet lehet, melynek tengere van; a folyók s tengerek az országok idegei, melyek életik minden funkciójában nagy szerepet játszottak, melyek értelmi s érzelmi fejlődésük diaktorai, s melyeken minden egyes hajó egy-egy utász, mely polgárisulásuk pályáját egyengeti. Nekünk egyetlen kapunk van csak a tengerhez s e kaput csaknem önmagunk zárjuk el magunk elől. Mikor fogják teljes horderejükben megérteni azon nagy férfinak, ki sokat hibázhatott, de nemzete újászületének mégis igazi apostola, eme prophetikus szavait: „Tengerre magyar!”

Hanem menjünk át a tények elbeszélésére.

Most is előttünk fekszik egy egyszerű német bálnavadász, Plankenau jelentése, kit a mult évben kitört bábori már a tengeren talált, s ki bár a tudományos nagy kérdést még szintén nem fejté meg, hanem mindazáltal sok helyütt vonzó és hasznos közleményeket ad, melyeknek egy részét íme itt hazai olvasó közönségünk elé is terjesztjük.

Tartós, nehéz köd után végre megint megpillantottuk a jégcsillámokat, — írja Plankenau, — s nemcsak a jégmezők közé jutottunk, melyeket már a Bering-tengeren találtunk.

Ezen jégmező vagy jéglap az egyedüli jégalak melynek képződését a tenger megengedi s mely a tenger megfagyott területének romjából, roncsaiból, darabjaiból áll. A mi a jéghegyeket illeti, ezek földön történt képződmények s a sarkvidéki föld síklőiből (Gletscher) szakadtak el. A sarkvidéken leeső hó a rövid ideig tartó nyáron csak részben olvad el, a többi megülpedvén, jéggé válik s gyakran aztán roppant terjedelmes és vastag síklőkat képez. Ugyanezen képződés történi melegebb éghajlatu hegyeken is, melyek a hóhatáron fölül emelkednek, csakhogy esekélyebb mértékben, mint például az Alpesek havasain.

Ezen jégtömegeknek az évek ezrei és milliói alatt emberi fogalmat meghaladó magasságra kellett volna gyarapodniok, úgy hogy óriási terhük földünk súlypontját s az csillagzatunk egész természet-életét megváltoztatnák, ha hogy bizonyos sajátságos mozgási tehetséggel nem bírnának. Habár nagyon lassan, folytonosan lefelé esúznak. A talaj mindennemű alkotóhoz hozzá alkalmazkodnak, a szűk szorosokon keresztülörök magukat s a mély völgyekben kiterjeszkednek. Roppant sziklákat s törmelékot tolnak maguk előtt, vagy méhükbe temetve, magukkal viszik. A mint a

tengerig érnek, abba belészakadnak, visszatolják a vizet s új partvonalat alkotnak.

Mint hogy igen szakadozottak, az idők viszonyosságai következtében és saját súlyuk alatt egy-egy darab letörik belőlük; hanem a leghatalmasabb jégtömegeket, melyek mind magasságuk, mind hosszuk, mind szélességükben sokszor több ezer lábnyiak, valószínűleg a víz emelő ereje által választatnak el a tenger fenekén előre toluló síklóktól. Messzire elható robaj közt emelkednek föl, hosszas inogás után egyensúlyba jutnak s aztán mint *jéghegyek* tova sodortatnak a tenger áramlataitól. Pompásan csillogva, viharok és a madarak ezrei által meg nem ingathatva jelennek meg, mint bámuló idegenek a távol meleg éghajlatok alatt, hol a nap sugarai s a tenger langy vize elolvasztják őket. A viznek a szárazföldről tengerbe való körforgása a sarkvidékeken a síklókban végződik, de sokkal lassabban, mint az alacsonyabb szélességi fokok alatt, hol a körforgást patakok és folyamok hasonlíthatlanul gyorsabban végzik.

Azon roppant jégtömegek között azonban, melyek a két sarkvidéki óceánt borítják, valódi jéghegyet azonban aránylag csak keveset találhatni, oly arányban például, mint hegyeket a szárazföldön, s gyakran bejárhatni a jeges tenger szép részét, annélkül, hogy az utas ily kristályosodással találkozna. Jéghegyek csak ott támadhatnak, hol terjedelmes hegyek roppant sziklával borítva, s ennél fogva a legjelentékenyebb jéghegyek a déli sarkvidéken fordulnak elő. Másik nevezetesebb szülőhelyük Grönland, különösen nyugati partja. Ezek innen évenként a jégmezők roncsaival együtt a Davis-szoroson át délfelé úsznak, míg az úgynevezett nagy öböl-áramlatba (Golf-stream) nem jutnak. Ennek meleg vizében azután elolvadnak s a magukkal hozott sziklatömegeket és törmelékét a tengerfenékre hullatják. Évezredek vagy évmilliók folytán ezen folytonos sziklaszállítás következtében támadtak azon terjedelmes zátonyok, melyeket a newfoundlandi sekélyeknek neveznek. Az északamerikai és európai kikötők közt járó hajók késő nyáron gyakran találkoznak ily jégtömegekkel, melyek nem ritkán veszítiket okozzák.

Az úszó jég alkatahoz képest öt- vagy nyolcadrésnyire áll csak ki a vízből. A Bering-szorostól északra fekvő tenger hajózható részei csak ritka helyen mélyebbek kétszáz lábnyinál, miből következik, hogy valószínűleg, a tenger színe fölött több száz lábnyira emelkedő, tehát a vízbe ezer s több

lábnyira merülő jéghegyek ezen vizekben elő nem fordulhatnak, habár a magasabb és még meg nem kutatott szélességi fokok alatt lennének is nagy jégsziklák.

Az általunk meglátogatott tengerészeken, a Bering-csatornán innen úgy mint túl, csak jégmező-roncs látható, mely nem annyira egyes darabok óriási volta, mint inkább roppant nagy tömege által lep meg. Ritkán találhatni csak köztük oly darabokat, melyek képződésük s a bennük előforduló köveknél fogva arra mutatnak, miként szárazföldi jégdarabok s ezek sem feltűnően nagyok. Csak egyszer láttam a Herald-sziget közelében

gerg alattunk szemléltük, fölöttünk pedig a verőfényes eget.

Egy idegen csolnak nálunk keresett menhelyet s jó szokás szerint mi fölvevük az eltévedetteket. Csak rövid ideig maradtak nálunk, mert a majd közéről, majd távolról felharszó kölkürtök szavában felismerték saját hajójukét is s így vígan bucsuztak el tőlünk. Hanem nem minden csolnak ily szerencsés. Némelykor több napig kell időzniök valamely idegen hajón, vagy menhelyet egyáltalán nem találva, ide-oda bolyonganiok. Az is megtörténik, hogy nagy ködök alkalmával a csolnak és legénysége örökre odavész.

Azon vész, mely minket fenyegetett, a bálnavadászokra nézve nem szokatlan; arról volt szó, hogy a tiszta vízterületeken maradjunk s hogy lehetőleg kijáratot találjunk a jég közül. De mind gyakrabban hangzott föl az intő „Jég előttünk!” s a kirendelt ör és legényesebb kanyargásaink mítsen használtak; látnivaló volt, hogy a jéglapok összezáródnak. Csak legalább kilátásunk lett volna szabad vízre!

„Jég előttünk!” „Jég balra!” A kapitány parancsai villámgyorsan követik egymást; a legénység sűrű-forog; az alattság ide-oda zuhan, vitorlák lobognak, árbocok ropognak, vitorlakerék recsegnek; hanem mintegy büvítettésre, mégis előttünk, utánunk, körülünk, mindenütt csak jég. Menekvés lehetetlen. Hajónk lökést kap s mintegy felhörög; néhány kanyarulatot téve a jármű még egyszer tovább sikamlík, de csakhamar meg kell állapodnia. Foglyok lettünk.

A köddel együtt, mint rendszerint, feltűnő hideg támadt; a párák az alattságon megsűrűsödtek s eső alakjában zuhogtak alá, nem sokára pedig a felkelzetten és fölötte minden megfagyott, úgy hogy mind a járás, mind a kuszás fölötte fáradságossá lett. Ezen fölül a kötélzetten, vitorlarudakon még jégcsapok is képződtek.

A köddel együtt, mint rendszerint, feltűnő hideg támadt; a párák az alattságon megsűrűsödtek s eső alakjában zuhogtak alá, nem sokára pedig a felkelzetten és fölötte minden megfagyott, úgy hogy mind a járás, mind a kuszás fölötte fáradságossá lett. Ezen fölül a kötélzetten, vitorlarudakon még jégcsapok is képződtek.

Fogságunk végre unalmassá vált s kellemetlenné; a nedvesség behatott még az elzárt helyekre is, ágynemünk nyirkos, vizes lett, valamint könyveink és papírunk is. Száraz ruhánk már régóta nem volt. Közeliünkben számos rozsmár látszott

Tallózás a csatatéren. („Páris környéke” című eikkhez)

egy jégszirtet, mely ugyan nem vala terjedelmes, de mégis valami harminc láb magas. Egyébiránt a tengerben képződött jég is „édes-jég,” mivel fagyás közben a tengervízből a sórészek kiválnak.

Ezután jobbadán jégmezők közt bolyongtunk. Az idő kitűnően szép, csaknem teljes szélesend, úgy hogy legényeink könnyű ruhában dolgoztak. Egy nap azonban észak-keletről éles szellő támadt s azzal együtt sötét ködfal hömpölygött alá, mely csakhamar egészen befogott minket. Lehetséges volt a hajó egyik végétől a másikig látni, ha azonban felmáztunk az árbocokra, a magasban mind világosabb lett s az árboc ormáról a hullámzó gözten-

tanyázní, mert fenyegető ordításukat, vagyis inkább ugatásukat szünet nélkül hallottuk. Vén matrózok állítása szerint ez jó időt jelentett. S valóban nemsokára derengeni kezdett s néha a kék égből is megpillanthattunk egy-egy darabot.

A nehéz pára oszladozni kezdett. A jégtörmelék ezüstként ragyogott, körülöttünk uszott és hullámzott, majd gomolyagba, majd hosszú szalagokba alakult. Látkörünk mind jobban tágult, a szakadozott ködön át egy-egy nyílás támadt s midőn a mindent elborított fától fölemelkedett, új alkotás látszott a zírúból előmerülni. A meddig csak a szem pillanthat, mindenütt jég, egyik darab a másikra torlódva, mindegyik esillogva és villogva s közben itt-ott egyes víztükrök. Amott szintén jég közé szorítva egy hajó, mögötte a másik s amott távolabb a harmadik; a többi szerencsésen elmenekült. Egyes víztükrök körül nagy számmal tanyáztott a rozmár, s félénk bálnák ütötték föl hatalmas fejük egy részét, hogy nagyot s hosszút lélekezzenek. Hajónktól husz lépésnyire egy foka fölkapaszkodott a jégre, s mert nem háborgattuk, a fedélzeten uralgó zaj dacára fekeve maradt, egyik oldaláról a másikra henteregve, hogy ragyogó bőrre a kedves nap sugara minden oldalról süssenek.

Mint hogy volt rá időnk, hosszabb kirándulásokat rendeztünk a jégmezőkre s habár utunk nem igen volt egyenes, bajtársainkat meglátogattuk. A vastag hólepel sok áruló repedést leplezett el s az ilyeneket előbb meg kellett vizsgálnunk s azután átugrálunk. Folytonosan meglepő optikai eselődások mulattattak szemfényvesztő játékaikkal. A jég a távolban hegyek módjára magaslott föl, vagy óriásilag nagyítva kétszerezetten látszott. Az emberi alakok esekély távolságra is óriásoknak tündek föl, majd ismét apró törpéknek látszottak. A világosság titokszéri játéka néha annyira megzavarta az érzékeket, hogy a valóságot a képzeletitől bajjal lehetett megkülönböztetni.

A hol rozmárok és fókák tanyáznak, ott a *jeges medve* kikerülhetlen. Nekünk mindig mulatságot okozott ezen rablók mozdulatait figyelemmel kísérni, a mint a jégtorlaszok közt itt vagy amott előtűntek, vagy egy víztükrön keresztül usztak, majd a mint valamely magaslatról körültekintettek, mindig kiszámítva, hogyan kerithetnek kézre valamely vigyázatlan fókát. Ugy látszott, hogy az ember és hajó fontosságát is nagyon ismerték, mert a mi legkitűnőbb vadászfogásaink is ügyetlenek valának velük szemben.

A sarkvidéki medvét óriási creje, nagysága, valamint sokoldalúsága miatt a jegestenger királyának nevezik. Érzékei rendkívül élesek s e mellett igen ravasz, különben nagyon „medvetermészetű,” s ha közelről tekintjük, miként a legtöbb fenevad, ez is sokat veszt rémséges voltából. Vele is az történt, mi amerikai atyáival, a szürke medvével: egyes borzalmas kalandok elbeszélése az egész pereputyot rémséges hírbe hozta. A jeges medve esuhája igen szép s bőrét vitézül védelmezi, ha kell; az embert azonban futja s még ingereltetve vagy megsebesítetve sem támadja meg szí-

nyilt tengeren. Fáradhatatlanul esatangelnak kiterjedt birodalmukban, fölfalva mindent, a mit megkaphatnak és legyőzhetnek. Jólakván, szívesen bohóskodnak s egészen megfélemedkezve uralkodói méltóságukról, birkóznak és kergetgelőznek a jégen. Ily játékhelyeken a hó össze van tiporva vagy

állatka nyüzög benne s minden színű és alaku puhányok — megannyi csodálatos tengeri virág — világitanak elő a mélységből. A sötét árba ágyazva csendesen nyugszik a jég s pattog és cseng a nap melegében; csak a rozmárok böngése s a föl-fölmerülő bálnák „blurrrrr — huffff!” hangja töri meg az ünneplés esendet.

Egy jégszirt mögé kanyarodva, fölrisztánk egy elégült északi remeté, egy fókát, mely vad sietséggel ereszkedik le hídge nyughelyéről a habok közé. Csakhamar azonban egészen közelünkben dugja föl fejét s függélyesen ide-oda lóbálva magát, nagy és okos szemével vizsgálgat minket. Komikusan haragos arca, nagy katonás bajusza, ártalmatlan volta és tréfás magaviselete őt az északi tenger legvigyabb személyévé teszi. Egy fenyegető fej- vagy kézmozdulatra ő böles elővigyázatból azonnal a víz alá bukik, hogy azonnal más helyen tűnjék föl. A fókák egyáltalán rendkívül kíváncsiaknak látszanak; egy rövid füttentés vagy a csolnak oldalának megkopogtatása elég, hogy közülük többeket a fölszínre csaljon s ekkor aztán szortyogva, tüszögve s rendíthetetlen-komolysággal kukucsálnak a szokatlan zaj okozóira.

A rozmárok sokkal riadósabbak. Az igen vén s valószínűleg életűt hímek kivételével, melyek elkülönözve élnek, jobbadán nagy csapatokban élnek a jégen s a veszély legesekélyebb jelére azonnal eltűnnek a vízben. A mily esetlenek a szárazon, ép oly ügyesek a vízben, hol veszedelmes ellenfelek. Nekünk nem volt alkalmunk velük ezen oldalról megismerkednünk, mint hogy ritkán vadásztunk

A Rue-Royale Saint-Clouban. („Páris környéke“ című cikkhez.)

szerte szórva; a lejtős helyeket pedig esuszkaló pályáku látszanak használni, mert mind a széles esuszó nyomok, mind az itt-ott elmaradozott bundafürtök mutatják, hogy kik gazdálkodtának itt.

rájuk s még ritkábban ejtettünk közülök zsákmányt. Vastag, szívós bőrükre a puskagolyó nem igen hat s csak akkor halálos, ha torkukon furdik agyukba. Bármily súlyosan vannak is megsebesítve, ha víz közelében vannak, a fókák úgy, mint a rozmárok azonnal beagurulnak ebbe s éljenek még vagy haltak meg légyen, a vadászra nézve örökre elvesznek.

Szél és jég végre megengedték utunkat folytatnunk s így rövid idő alatt több bálnát fogtunk, melyek ára eddigi kényserü tevékenységünket bőven kárpótolta. Ez állatok kiválóan észak felé tartottak s őket követve a 72 szélességű fokon álló jégre találtunk. Képződésére nézve miben sem különbözött a mindenfelé uszkáló jégmező-rozsoktól, csak-hogy sehol sem volt hajózható. Ezen véghetlen messziségbe nyúló fagyott pusztaság alá mindig több és több bálna tünt el. Hová mentek? Mikor tértek onnan vissza?

Vajjon vándorlásuk nem volt-e bizonyított arra nézve, hogy a legmagasb éjszakon nyílt tengernek kell lennie, hol a telet töltik? Borjaikat hol nevelheték föl másutt háborítatlanul? Mert tény az, hogy bálnavadász még a Bering-esatornán sem innen, sem túl solásem láthatott szakálás bálna bornyút; ezek gyermekszobájának tehát a föld sarka körül kell lenni. A miként 22 év előtt Roys kapitány, amerikai bálnavadász bátran keresztül tört volt a Bering-esatornán s fölfedezte az újabb kor leggazdagabb halas területét, úgy megjön az idő, hogy majd a legmagasabb északi szélességhez is fel-

A templomhoz vezető utca St-Clouban. („Páris környéke“ című cikkhez.)

Habár tökéletes szélesend uralkodott, a minket fogva tartó jég lassankint szakadozni kezdett s erre a támadt tükörsíma esatornákon remek esolnak-kirándulásokat rendeztünk.

Lassan sikamlunk tovább. A víz telve élettel; ezer meg ezer millió parányi bolhá-rák s más

födözik az utat, mikor aztán a „szalonna-vadászok“ előtt új, megmérhetlen kincses bányá nyílik meg.

Dél felé vitorlázva egy jégmezőn szakadatlanul népes medvecsoportot pillantottunk meg, minék bizonyára különös okának kellett lenni. S ez

A sarkvidéki medvét a partok közelében találhatni, gyakran azonban több napi távolságra is a

okot nemsokára föl is fedeztük. A jégmező végén hevert egy felpuffadt bálna-hulla s ehhez gyülekezének a macskák lakomára. Pompás kép volt ezen fehér bundás vendégeket nézni, kiknek egy-némelyike a luhhegy feldarabolása közben ocsmányul bepiszkolta magát. Megérkezünknek nem igen örvendettek s úgy látszott, hogy kedvük van a közelgő csónakoktól zsákmányukat elvitatni. Midőn azonban közülök a legderekabb legény, mely nyomott legalább tíz mázsát, szerte lött nyakszirttel összeroskadt, egy másik pedig súlyosan megsebesült, egyszerre csak kerekelt oldottak. Ekkor aztán bizonyos távolban mint haragos ebek fogtak minket körbe s így várták távozásunkat. Fájdalom, ezen bálna ránk nézve használhatlan volt s így szerényen visszavonultunk, hogy a jeges tengeri lakomát ne háborgassuk tovább.

Szeptemberben rosszabbá kezdett válni az idő. Jég-hideg, sűrű ködök gyakran szállottak alá s havas zivatarok a tél közeledtét jelezték. Az alattságot és vitorlákat gyakran ugy ellepte a zuzmára, hogy dorongokkal kellett azt leverdesnünk, a hólapátolás pedig valóságos sisyphusi munka volt. A bálnák meggyérültek s a legtöbb hajó már elhagyta a vadászati tért. Csak kevés kapitány — többek közt a miénk is, — dacolt a rossz idővel, utolsó fogást kísérteni. S valóban szerencsésen ejtettük el tizenkettedik bálnánkat is s örömujjongva készültünk most hazautazásunkra. Hancum közel voltunk hozzá, hogy soha se térjünk vissza. Lisburne-fok közelében iszonyu viharunk támadt, mely lassan hajtott minket a partok felé, vesztünkbe. A legbátrabb sem mert remélni, midőn a legnagyobb szükség idején a vihar lecsendesült s lassankint elhalt.

Végre szerencsésen hatottunk át az Aleutok között s jéget s havast magunk mögött hagyva, október utolján bevitörláztunk California „aranykapuján” s San-Francisco kikötőjében vetettünk horgonyt.

Szokoló Viktor.

Statistikai adatok a lefolyt háborúról.

Az események időrend szerinti sorozata. — 1870. *Julius* 15. Franciaország hadat üzen Németországnak. — 28. A császár és császári herceg elhagyják Páris s Metzbe utaznak. Apró esatározás Niederbronn-nál. — 31. A porosz király elhagyja Berlint. *Auguszt.* 2. Frossard francia tábornok elfoglalja Saarbrück-öt. — 4. Francia vereség Weissenburg-nál. Fogoly: 30 tisz és 1000 ember. — 6. Francia vereség Wörthnél és Spicheremél. — 9. Az Ollivier-kabinet lemond, s Montauban tbk nevezettik ki kabinet-elnökké. — 10. Strassburg ostromának kezdete. — 12. Lichtenburg erőd bevétele. Fogoly: 30 tisz és 289 ember. — 15. A francia hajóhad ostromzár alá veszi Németország északi kikötőit. — 17. Trochu tbk Páris kormányzójává nevezetik ki. — 18. A franciák veresége Gravelottenál. — 19. Strassburg bombázása kezdődik. — 23. Metz körülvéttetik. — 26. Vitry erőd bevétele. Fogoly: 17 tisz és 850 ember. — 29. A szász koronaherege megveri Mac-Mahon tábornagyot Beaumontnál. — 31. Bazaine tábornagy sikertelen metzi kirohanása.

Szeptemb. 1. Mac-Mahon tbngy. veresége Sedan-nál. — 2. Sedan kapitulációja s III. Napoleon megadása. Fogoly: a császár, 2,365 tisz és 18,450 ember. — 4. Forradalom Párisban. Ideiglenes kormány választatik. — 9. Laon kapitulációja. A löporraktárt a franciák légbe röptik. — 17. A francia kormány és a diplomatai testület Toursba költözik. — 19. Páris a németek körülzárólják. — 20. Favre találkozás Bismarkkal Ferrièresben. — 23. Toul megadja magát. Fogoly: 109 tisz és 2240 ember. — 24. Második sikertelen kitörés Metzben. — 27. Strassburg kapitulációja (48 napi ostrom után). Fogoly: 450 tisz és 17,000 ember. — 30. Egy párisi kitörés visszaverése.

Októb. 5. A német főhadiszállás Versaillesba téte-

tik. — 7. Gambetta elhagyja Páris egy léghajóban. — 10. Francia vereség Arthenaynál. — 11. Orleans elfoglalása. — 12. Aurelles de Paladine tbk kinevezetik a loire-i hadsereg parancsnokává. — 16. Soissons megadja magát 4000 fogollyal. Garibaldi átveszi a vosgesi hadsereg parancsnokságát. — 18. Chateaudun kapitulációja. — 24. Schlestadt kapitulál. Fogoly: 2400 ember. Kératry Bretagneba megy hadsereget alakítani. — 27. Metz kapitulációja (70 napi ostrom után). Fogoly: 6000 tisz és 167,000 ember. — 28. Thiers Párisba megy a fegyverszüneti alkudozások tárgyaon. — 29. A németek bevonulnak Dijonba. — 31. Zavargások Párisban. A radikálok megkísérik a Hotel de Ville elfoglalását.

Novemb. 3. Plebiscitum Párisban, melynek eredménye: bizalom a kormány iránt 557,976 szavazattal 62,638 ellenében. Belfort körülzárólása. — 6. A fegyverszüneti alkudozások hirtelen megszakitotnak. Bismark nem egyezik bele Paris élelemmel ellátásába. — 8. Verdun kapitulációja. Fogoly: 1500 ember. — 9. Aurelles de Paladine megveri van der Tann tbkot Coulmiersnél s visszaveszi Orleans-t. — 10. Neu Breisach kapitulációja. Fogoly: 100 tisz és 4900 ember. — 24. Thionville kapitulációja 4000 emberrel. — 26. Garibaldi serege Dijon mellett megveretik. — 27. La Fère kapitulációja 2000 emberrel. Manteuffel megveri az északi hadsereget. — 28. Göben tbk megszállja Amienst. Frigyes Károly hg megveri Aurelles de Paladine-t Beaune le Rolandnál. — 29. Nagy kirohanás Párisból. A franciák elfoglalják Brie-t és Champigny-t.

Decemb. 2. A párisi hadsereg visszavonulásra kényszerítettetik. — 3. A loire-i hadsereg második veresége. — 4. A németek visszaveszik Orleanst. Rouen elfoglalása. — 8. Ceauzy tbk megveretése Beaugencynél. — 9. Dieppe elfoglalása. — 11. A francia kormány Bordeauxba költözik. — 12. Négy napi kemény harc után Chanzy Bloisba vonul vissza. Pfalzburg kapitulál: fogoly: 52 tisz és 1839 ember. — 13. Blois-t a németek elfoglalják. — 14. Montmedy kapitulációja: fogoly: 3000 ember. — 16. Dieppe, Fé-Camp és Havre-t a francia hajóhad ostromzár alá veszi. Chanzy tbk megveretik Vendómenál. — 19. Werder győzelmet arat Nuitsnél. — 21. Újabb kirohanások Párisból, a franciák vereséggel. Tours bombázása s a poroszok általi elfoglalása. — 23. Faidherbe tbk vereséget szenved Pont-Noyellesnél. — 27. Avron erőd bombázása. — 29. Mont Avron-t a németek beveszik. — 30. Roy tbk megveri a németeket Le-Bouillénál.

1871. *Január* 2. Mezières kapitulál 2000 emberrel. Csata Bapaumenál, a franciák vereségével. A párisi erődök bombázása nagyobb erővel. — 4. Roeroy kapitulál 200 emberrel. — 6. Páris bombázása kezdődik. — 6. Chanzy tbk újabb veresége Vendôme mellett. — 9. Bourbaki tbk megveretik Villersexelnél, Vesoul mellett. — 10. Péronne kapitulál 2000 emberrel. — 12. Chanzy hadserege teljesen megveretik Le Mansnál. — 13. Újabb kirohanás Párisból. — 15. Bourbaki egy sikertelen kísérletet tesz Belfort fölmentésére. — 17. St. Quentin-t Faidherbe tbk hadseregének egy osztálya visszaveszi. Bourbaki tbk újabb megkísérti Belfort felmentését, de Werder tbk által visszaveretik. — 18. Vilmos porosz király német esászárú kiáltatik ki Versaillesban. — 19. Nagy, de sikertelen kirohanás Párisból. Göben tbk megveri Faidherbe-t St. Quentinél. — 22. Zavargások Párisban, hol Mazas-fogházba betörnek. — 23. Favre Versaillesba megy ajánlatokkal Páris kapitulációja tárgyában. Riciotti Garibaldi kisebb győzelmet arat Dijon körül. — 25. Longwy kapitulál 4000 emberrel. — 28. Páris kapitulál. Háromheti fegyverszünet kötötték 131 napi ostrom után. Fogoly: 500,000 ember. — 29. A párisi erődöket a németek szállják meg.

Febr. 1. Bourbaki tbk hadserege, a 29-dikén Pontarliernél szenvedett vereség folytán Svájcban

keres menedéket. — 6. Gambetta lemond. — 8. Választások a nemzetgyűlésbe. — 12. A nemzetgyűlés első ülése Bordeauxban. — 12. A védelmi kormány lemondása. — 16. A fegyverszünet öt nappal meghosszabbitattik, eszerében Belfort kapitulációjáért (76 napi ostrom után). Thiers a kormány fejeül választatik. — 21. Thiers, Favre, Picard és még 15 képviselő, Párisba mennek a békealkudozások tárgyában. — 23. A fegyverszünet 26-dikáig meghosszabbitattik. — 26. A békeelőzetek aláírása.

Márc. 1. A nemzetgyűlés 546 szavazattal 107 ellenében elfogadja a béke-előzeteket. A német hadsereg bevonul Párisba. — 2. A béke-előzetek ratificálását Jules Favre Versaillesba viszi. — 3. A németek elhagyják Páris.

A saarbrücki esatánál 73 fogoly ejtettik, Wörthnél 6500, Spicheremél 256, Vionvillenél 236, Gravelottenál 3054; a három napi harc alatt Sedan körül 30,000; Arthenaynál 2000, Coulmiersnél 1000, Amiensnél 700, Beaune le Rolandnál 1600, a párisi kitörés alkalmával nov. 29-dikén 1600, az orléansi esata alkalmával 10,000, Beaugencynél 1000, Vendómenál 730, Pont-Noyellesnél 1000, Bapaumenál 1110, Villersexelnél 1000 Le Mansnál 22,000, a jan. 19-ki párisi kitörésnél 500, St.-Quentinél 11,000, Pontarliernél 3000, nem számítva a kisebb összeütöközéseket. Tényleg a Németországba bellebezett foglyok száma 350,000 körül van. A sedáni esata után 14,500 francia Belgiumba lépett át, hol azonnal lefegyvereztetvén, belga erődökbe bellebezettettek; febr. 1-én pedig Bourbaki hadseregéből több mint 81,000 ember menekült Svájcba, Werder tbk üldözése, s az elfogatás veszélye elől. A franciák igen kevés foglyot ejtettek az egész háboru alatt.

A francia és német csapatok viszonylagos ereje. A háboru kezdetén a franciák 250,000 embert küldöttek a határra, minek ellenében Németország 350,000 embert állított ki. Wörthnél Mac Mahon csak 50,000 emberrel rendelkezett a porosz koronaherege 130,000 embere ellenében. Ezek közül 10,000 francia és 7000 német öletet vagy sebesített meg. Strassburg több mint 17,000 embernyi helyőrséggel 60,000-et fölülmúló erővel ostromoltatott Metz, melynek falai közt 173,000 ember volt, 200,000-nyi erőnek adta meg magát. A sedáni esaták alkalmával a franciák részéről mintegy 150,000 ember állott szemben 240,000 némettel. Párisban és erődeiben körülbelül 500,000 ember volt összpontosítva (nemzetőrség, mozgók és sorhadi csapatok), míg az ostromlók összes ereje alig multa felül a 250,000-et. A loire-i hadsereg Aurelles de Paladine tbk alatt 189,000 emberre becsültetett, míg ellenfele Frigyes Károly herceg csak 90,000 emberrel (!) verte meg. Az északi hadsereg Faidherbe tbk alatt 60,000 emberből állott, s Manteuffel tbk által szétveretett ezen erőnek csupán felével. Werder tbk Belfort körül 75,000 emberrel rendelkezett, Bourbaki hadseregének 120,000 embere, s a 8000-nyi helyőrség ellenében.

A németek által elfoglalt terület. A fegyverszünet megkötése alkalmával jan. 28-án Franciaországnak több mint egy harmada el volt foglalva az ellenség által. A demarcationalis vonal az ellenségeskedések felfüggesztése alatt Pont l'Évêque-nél kezdődött Calvados megyében, s haladt dél felé egy szabálytalan vonalban Indre és Loire legdélibb részeig. Innét kiterjedt dél felé a Loir és Cher, Loiret és Yonne megyékre. Côte d'Or megye képezte a határt. Pas de Calais és Cotes du Nord azonban, Franciaország északkeleti részén, a franciák kezei közt maradtak, valamint Havre városa is. Ez egyezség folytán Franciaország 88 megyéje közül nem kevesebb, mint 29 volt elfoglalva a németek által.

A Németországnak tett területi átengedés. A Németország által a béke-előzetekben kívánt terület nagy fontosságu, katonai szempontból, s világos célja, megelőzni jövőre bármely francia

betörést Németországba, s más részről kényelmesebbé tenni a németekre nézve a betörést Franciaországba. Az új határvonal kezdődik Cattenomnál Longwy mellett a luxemburgi nagyhercegség határainál, s dél felé halad, maga mögött hagyván Thionville, Metz, Château-Salins-t a keleten, s Verdun-t, Toul-t, Nancy-t és Lunville-t nyugaton. Ezután Vosges megyéjén haladva, Belfort kerületét a franciáknak hagyván, Jonchereynél a svájci határnál végződik. Németország így egy nagy értékű védelmi vonal birtokába jut. A főbb erődök e területen: Metz, Thionville, Strassburg, Schletstadt, Bitsch, Marsal, Neu Breisach, Pfalzburg és Hagenu, továbbá Colmar, Mühlhausen, Guebwiller, Molsheim, Saverne, Château-Salins, Sarreguemines és Forbach városok, vagyis az egész Bas-Rhin megye, továbbá a Moselle és Meurthe nagyobb része, Haut Rhin, s Vosges egy kis része, mi egész Elzásznak s Lotharingia egy ötöd részének felel meg. Az új határvonalat pontosan egy nemzetközi bizottság fogja meghatározni. Az átengedett terület lakossága mintegy 2,000,000 ember, és pedig nagyjából munkás ember, mi nagy veszteség Franciaországra nézve. Egyébiránt három év múlva lesz alkalmuk nyilatkozni, hogy melyik nemzetiséget kívánják választani a németet vagy franciát.

Vegyes közlemények.

— (L. J.) **Történeti naptár.** *Mirc.* 23. III. Ferdinánd, császár és király, meghalt Bécsben, 1657. — Kotzebue Ágost, jeles német író, megh. Mannheimban, 1819. — II. Viktor Emánuel olasz király trónra lépett, 1849.

Mirc. 21. Bauer (Agricola) György, híres bányász és geológus, szül. Glauchauban, 1490. — Saint Juste indítványára 19 túralföldalmi francia képviselő (Cloots), Hebert, Monro, Ronsin stb.) nyaklító általi halálra ítéltetett, Párisban, 1794. — Az osztrákok Pepe seregét szűzték ki, Carascosait pedig kapitulációra kényszerítették, 1821. — Sándor Károly, Anhalt-Bernburg hge, trónra lépett, 1834. — Thorwaldsen Albert kitűnő szobrász megh. Kopenhágában, 1844. — Böszörményi László képviselő és lapszerkesztő börtönben meghalt, Pesten, 1869.

Mirc. 25. Andreu Jakab, Luther tarsi Secundus) szül. Waiblingban, 1528. — Károly osztrák főherceg francia börtököt Stockachnál megverte és a Rajnáig üzte, 1799. — Hardenberg (Naród) Fr. Lajos, német költő, megh. Weissenfelsben, 1801.

Mirc. 26. Borzasztó földrengés volt Peruban, mely Venezuelát majd egészen romba döntötte. Valenciában pedig 20,000 embert temetett el, 1812. — Viktor Emánuel olasz király Radecky osztrák tábornagyval fegyverszünetet kötött, 1819.

Mirc. 27. Hunyady Mátyás király szül. Kolozsvárott 1443. — Armin György Abraham, híres porosz tábornagy, szül. Boitzenburgban, 1651. — Baader Ferenc jeles bölcsész-író, szül. Münchenben, 1765. — Megkötött az amiens-i béke Angol, Spanyol, Franciaország és a bataviai köztársaság közt, 1802. — Beethoven Lajos, kitűnő zeneszerző s dalnokköltő, megh. Bécsben, 1827. — Haas Mihály, a hírhedt germanizátor szathmári püspök, megh. 1866.

Mirc. 28. Idősb. André János jeles zeneszerző, szül. Offenbachban, 1741. — XXII. Henrik, Reusz-Greiz hge, szül. 1846.

Mirc. 29. Pálffy és Schwarzenberg osztrák tábornokok Győrt a türköktől visszafoglalták, 1598. — Gr. Koláry István országbíró és magyar költő, megh. Csábrágban, 1731. — Accum Frigyes vegytudós, szül. Bückeburgban, 1769. — Voss János, jeles német költő és műfordító, megh. Heidelbergben, 1826. — Ferdinánd spanyol király, Mária Krisztina (I-ik neje) által rabeszkítette, a pragmatika sanctiót kihirdette, mely szerint őt *Isabella* leánya követte a trónon, 1830.

— s. v. — (*Egy új „Mátyás az igazságos.”*) Az elhunyt svéd király igen barátságos ember volt. Különösen szeretett nagyon jelentéktelen ülészetben Stockholm utcáin barárogolni. Így egy napon jó vastag felő kabátban s hatalmas kalábrái kalapban megy ki sétálni, midőn egyszerre egy hölgyet pillant meg, ki a taló járdán vele párhuzamosan megy egyarányban. Int a legközelebbi rendőrszolgának, ki természetesen nem ismeri meg a királyt. „Hallod-e, ugye azoknak a gyalogosoknak, kik az utcán fölfelé mennek, a járdá ezen oldalát kell használniuk?” — „Igen uram.” — „Ugy hát légy oly jó s mond meg annak a hölgynek, hogy legyen szives erre az oldalra jönni.” — „Hanem uram, hiszen az a királyné!” — „Ezen azért, mert annak még jobban kell tisztelnie a törvényeket, mint másoknak. Ha azon-

ban te félsz, majd teljesítem kötelességedet én.” Ezzel a király hangosan kiált a hölgyre, hogy lépjén le a tiltott utról. A királyné az ismeretes hang hallatára azonnal visszafordul; azután mosolygva átjön az inasné járdára s elfogadja karját azon felségúrtónak, kit a rendőrszolgák lelkében már a vépadon lát. „Nos látod, — mondja a király a még mindig mereven bímolóknak, — hogy a királyné tiszteli a törvényeket: hibás esu pan csak te voltál!” — Ugyanezen fejedelem máskor audienciát adott Dalekoria tartomány küldöttségének s nagyon tetszettek neki az egyszerű parasztok. „Hallottam, — szolt az egyikhez, — hogy ti minden embert tegeztek.” — „Ugy van felséged, — jegyezte meg az, — mi mindenkit tegeztünk csak téged nem.”

— s. v. — (*A kéziratokról.*) Tudósok, nagyurak és költőnek abban negyelynek zsenialitását és méltóságát, hogy lehetőleg olvashatatlannak írják, pedig ezzel a mellet, hogy a szöveget avagy alárendelt hivatalbokaikat kétségbejítik, csak hanyagságukat vagy tudatlanságukat bizonyítják, ha rossz írásmuknak nem ideg-avagy szeszgyöngöség oka. István főhercegnek és Petőfynek valóságos kaligrafikus írása volt: Deák Ferencs Arany János oly tisztán ír, hogy sillabizálni kezdő gyermek is olvashatja. B. Eötvös József írása igen apró, de olvasható vala. Jókai, Tóth Kálmán, Vadnai Károly szintén aprón ír, de tisztán kékanyarított betűkkel. Tompa Mihály írása szép gömbölyű volt s még utóbbi napjaiban is, midőn kőszvény kínozta kezét, meglehetősen olvasható. Kossuth Lajos kézirata csak a forradalom idején volt rosszabb, midőn villámcséhséggel kellett dolgoznia; azelőtt ez is nagyon olvasható volt, valamint most is elolvashatja öber ember szeméig nélkül.

— s. v. — (*Egy elefánt-munka megszüntetése.*) Erről az angol „Athenaeum” így ír: Szerencse, hogy az elefántok közt nincsenek kézművészek-egyletek, mert a munkáit beszűntet elefánt épen oly romboló, mint a sheffieldi strickelő. Így nem rég egy elefánt, melyet a keletindiai kormány az amallaj erdőben thekatuskók luzására használt, két hétig beszűntette munkáját. Azok kezdte, hogy órák földre gyürte, szerencsére azonban nem ölte meg. Azután neki esett az örök gulyhónak s azokból az asszonyokat s gyermekeket a pagonyokba kergette. Rendkívüli ügyességet tanúsított a gulyhók lerombolásában, a szekeret és szerszámok összetörésében s a többi elefánt számára félretett takarmány megsemmisítésében. Miután a telepítvényt két hétig reszketően tartotta, végre megölték az egyik lábát, erre megfogták s békóka vették.

H i r e k.

— (*A királyi pár*) e hó 15-kén a fővárosba érkezett. Másnap a királyné egész váratlanul meglátogatta b. Eötvös özvegyét. A király lábájában szenved. O felségök máre. 24-kén már Bécsbe utaztak.

— (*A magyar állam 1871-iki költségvetése*) már meg van állapítva, s az a közös kiadásokkal együtt tesz 261,285,394 forint, melyből csak 242,950,400 forint fedeznek a jövedelmek. A deficit tehát 18,334,994 ft.

— (*Szobor-ügyek.*) Debrecenben a Csokonai szobrát még ez őszszel föl akarják állítani, de még 2154 ft 50 kr kell, s az ünnepélyre kitűzött költemény pályázatára 39 db arany, mintögy e célra még csak 1 db arany folyt be. Most az illető bizottságadokozásra szólítja a debrecenieket, kik már eddig is majd 30,000 forint adtak össze a nélkül, hogy idegen gyűjtésekre szorultak volna. Valószínűleg együtt is lesz az őszig, mikor a szobrot okvetlen fel akarják állítani. A leplezési ünnepélyre készítendő költemény pályázata újra kihirdetett, véghatámapul folyó évi augusztus 1-ő napja tüzetteti ki, azon határozott kijelentéssel, hogy a 40 arany pályadíj csak az abszolút belbecsessel bíró költeménynek fog kiadható; ha ilyen mű nem lenne, a 40 arany a Csokonai szobor pénzárúhoz esatoltatik. — Reményi Ede pedig, ki a *Petőfy-szobor* gyűjtését megkezdte, kinyilatkoztatja, hogy ezen szoborra, melyet bronzból fognak fölláttani Pest egyik nyilvános terén, 30,000 ft kell. Sok már nem hiányzik, miután a pesti első lakarepépzárban 25,000 ft van együtt. A hiányt egy új fölhívás bizonyára előteremtí, s addig az e célra való adakozások Lávay Henrik urhoz (az első magyar biztosító társulat palotájába) küldendők. A szobor-bizottság végintézkedés céljából e tavasszal össze fog ülni.

— (*József főherceg*) az „Archeologiai Értesítő”-ben megjelent leveleiben részletesen tudósítja Römer Floriát az Alesuthon eszközölt ásatások eredménye föl, s reményét fejezi ki, hogy az ásatások e hóban befejezettek.

— (*A Kisfaludy-Társaság*) máre. 29-iki ülésén Szilgietty egy költői beszélyt olvas föl: „Szép Szabóné” cím alatt, Hunfalvy Pál pedig finn utazásából mutat be egy töredéket.

— (*Mircius 15-ike*) Pesten minden ünnepélyesség nélkül mult el, míg Debrecenben megölték azt, ünnepélyesen kivonulván a honvédsírokhoz, hol alkalmi beszédeket, szavalatokat tartottak, s hazafias dalokat énekeltek. Maros-Vásárhelyt pedig Török, Horváth és Gálly

kivégezték sírját folyó hó 10-kén mintegy 3000 ember kereszte föl az ottani „postaréten.” A gyászünnepély végén Kovács Áron lelkész, kinek annak idejében az a szomorú kötelesség jutott, hogy az elítélteket a bitóhoz kísérje ki, azon indítványt tevő, hogy a vértanúk sírjáról egy koszoru küldessék Orbán Baláznak, mint a ki a székely vértanúk történetét „Székelyföld” című monographiájában megírta. A koszoru szalagján ez fog állani: „A vértanúk sírjáról Orbán Baláznak.” Az indítványt a jelen voltak általános és zajos helyesléssel fogadták.

— (*Országos képzőművészeti tanácsunk is lesz máre.*) A hivatalos lap e héten közlé megkeresítést ő felsége által. Székelyhe Pest lesz. Állni fog egy három évre kinevezett elnökből, alelnökből, 12 tanácsosból s jegyzőből. Fizetést csak a jegyző kap. Az elnököt a király nevezi ki, az alelnököt, hat tanácsost és jegyzőt a közzoktatási miniszter, hat tanácsost pedig a képzőművészeti társulat választ három évre. E tanács feladata lesz: a képzőművészet állását és szükségéit figyelemmel kísérni s erről a közzoktatási miniszterünknek javaslatokat stb. tenni, s az államségely mikénti föllásmlását illetőleg javaslatot adni; a művészi oktatás ügyében a minisztert szakvéleményével támogatni, a pályázatoknál, országos nemzetközi kiállításoknál közreműködni, pályabíróiságot alkotni, stb. Évvegyedes üléseit a muzeum épületében fogja tartani, s a határozatokat szótöbbséggel hozza. Év végén a képzőművészetek állásáról stb. kimerítő jelentést tesz. A művészetek érdekében nagyon örvendetes ez ömállo közeg fölláttása. A képzőművészeti tanács két elnöke gyanánt gr. Waldstein Jánost és Pulszky Ferencet hallottam emlegetni.

— (*Jótekonyságok.*) Erny István, dugszadag magánzó, ki már évek óta Bécsben lakott, e napokban ellunyt, s nemesen emlékezett meg hazájáról. Ugyanis 30,000 frtra becsült képtárat, mely ujkorú festők jeles műveit tartalmazza, nemzeti muzeumnaknak hagyományozta. Roppant vagyonát pedig Pesten lakó testvére Erny György és Horkenai öröklék. — A pesti vakok intézete részére Borkelény György ez neje: szül. Mikovits Mária hagyományából egy alapítványi hely alapítására készpénzben 5400 ft, földhermentesítési kötvényben pedig 4500 ft, — Eltz grófné született Somogyi Mária grófnő hagyományából pedig készpénzben 24,000 ft fizettetett ki a pesti vakok intézetének pénzárúba.

— (*A budai országos tébolygásban*) a mult hónapban összesen 480 elmebeteg — 246 férfit és 234 nőt — gyógyítottak. Ezek közül 13 — 9 férfi és 4 nő — mint teljesen kigyógyult bocsátottak el. 7 — 4 f. és 3 nő — meghalt, gyógykezelés alatt maradt tehát 460.

— (*A párisi zavargások*) folyvást tartanak. Montmartreban és Bellevilleben a nemzetörség eláncolta magát, s nem akarja átadni fegyvereit. Mint egy máre. 17 körül szóló hír jelenti, a kormány által a Montmartre ellen intézett támadás teljesen megüblust. Leccent tábornok a felkelők kezébe esett, kik agyonlövésselel fenyegetik őt, ha föltelelik el nem fogadtatnak. Egy századost saját közömböire megölték. Az összes sorkatonaság átment a fölkelőkhez. — A párisi okt. 31-iki lázadás miatt, melyről lapunk is részletesen szolt, a főbb részesek halálra ítéltettek; nevezetesen Flourens, Blanqui, Sevranl és Cyrille. A legutóbbi táviratok megdöbbsentő híreket közölnek Párisból. A fölkelők Leonote és Thomas tábornokokat e hó 18-án fölbolták: a városbírázat pedig elfoglalták, s a „forradalmi községet” proklamáltak.

— (*Mindenféle.*) A mitraillensők már megérkeztek a pesti honvédszászlóalj részére, s a lögyakorlatokat is megkezdtek azokkal. — *Margitsziget* furdói májusra elkészülnek. — *Mult vasárnap* pesti németek békeünnepélyt tartottak az „Üjvilág” termében lakomával és toaszttal. Üdvözetlet küldtek Bismarknak is táviratilag, ki szintén ez uton válaszolta, hogy szíve mélyéből mond „hoch”-ot az osztrák-magyar monarchia és Németország közti jó egyetértésre. — *A belügyrség* megszüntette a fegyverek, fegyveralkatrészek, hadiszerekek és szertárgyak kivitelére nézve Magyarországön fenállott tilalmat. — *Az egyetem* bölcsészeti kara dr. báró Eötvös Lorándot, az üdvözölt báró Eötvös Józseft filit mint magántanárt képesítette, sőt a rezgésről írt kitűnő dolgozat alapján, melyet a szakértők egyhangulag rendkívüli honorarjének nyilvánítottak, az elméleti természettan helyettes tanárává választotta. B. Eötvös e minőségben előadásait már a folyó tanév nyári szakában megkezdte. — *A bécsi* képzőművészeti társulat jelenlegi kiállításán Vastagh György, erdélyi hazánkfinak egy areképesoportozata általános feltűnést okoz. — *Szalay* László jeles történelmes könyvét, *Szalay Zsófi* e napokban jegyezte el Havas Imre, pestvárosi aljegyző. *A pécsi* honvédszászlóalj iobogójának felszentelése april elején lesz, s a zászlóanya Majláth Györgyné urhölgy. — *A berlini* győzelmi ünnepélyeken Ausztria-Magyarország külön küldött által lesz képviselve. — *Napoleon* e hó 19-én hagyta el foghelyét, Wilhelmsóhét s Kasselbe ment, hol az indóháznál katonai zonekar fogadták.

— (Halálhírek.) Párisból távirattal márc. 16-káról hogy Hugo Károly, fia Hugo Viktornak, meghalt. — Türr tábornokot is mély gyász érte. Nőjének anyja, Bonaparte-Wyse Lúttia hercegnő hó 15-dikén meghalt Florenében. A hercegnő — ki Lucian káninó hercegnék leánya, és így I. Napoleon mokoluga volt — 66 éves korában halt meg. 1821-ben Lúttia hercegnő férjhez ment Wyse Tamáshoz, ki akkor angol követ volt Athénban. Két leánya közül egyik neje Türr tábornok hazánkfiának, a másik Ratazzi, volt orosz miniszterrel kélt egybe. — Heidelebergből márc. 19-kén távirják, hogy a híres Gervinus tanár, a híres Shakespeare-magyarázó, 65 éves korában meghalt.

— (A müncheni magyar egyletnek) jelenleg 21 tagja van, könyvtára 132 kötetből áll. Az egylet címze: „Ungarverein, München, Café Max Emanuel.“ Gyűléseit az egylet kedden este tartja a „Lampelgarten“ nevű helyiségben (Jägerstrasse).

— A m. tud. akadémia természetudományi osztályának márc. 13. ülésén Jurányi Lajos értekezett az „Oedonium diplandruumról s e moszat nemzési folyamatairól.“ Értekezése az oedonium diplandruum fejlődési módozatát több rajzzal illusztrálva adta elő s hosszabbban leírta e sajátos moszat nemzési folyamatát. Fölolvastatott megjelenteket. Ezután Than Károly mutatott be több rendbeli vegytani közleményeket, ezek elcséjében cáfolja Balló Mátyás azon értekezését, melyben állítja, hogy a szikárd székéneget nem lehet vegytani úton előállítani. Szavainak igazolásául több vegytani kísérletet tesz. Végül a dohányfüstnek hatását adta elő a vérre, s az ezen hatás megtudására tett kísérleteit mutatta be. A kísérletek alapján a vérén színváltozás volt észrevehető, mely majdnem hasonló volt a szén-dioxid által okozott változáshoz; hogy minő következményei vannak a vér ezen színváltozásának, arról más alkalommal fog szólni értekezni. — A márc. 20-iki ülésben (nyelv és néptudományi osztály) Budenz József folytatta és bevégezte értekezését a magyar l és z denomináció igeképzőkről, továbbá Szarvics Gábor értekezett latin fordításaink s a latinosságokról. Ez ülésben hirdették ki a gr. Teleky-féle pályadíjat, melyre az idén vigjátékok pályázata. A bírálók a 100 db aranyat „Az udvari bolond“ címűnek ítélték oda. A jelölés levélke felbontatván, kintt, hogy ismét Szigligeti nyerte.

Irodalom. „Hód-Mező-Vásárhely“ cím alatt Futó János heti lapo* szerkeszt H. M. Várshelyen, mely márc. 15-kétől indult meg. Előfizetési ára félévre 2 frt, évenyre 4 frt.

— (Horn lapja.) a „Neuer freier Lloyd“ ezentul hetilappá alakult át, s Heckenast kiadásában fog megjelenni eddigi irányja mellett. Szerkesztője továbbra is Horn marad, s ezenkívül a „Hon“ munkatársa lesz. A lap előfizetési ára egész évre 8 frt. évenyre 2 frt, mely összegnek Heckenasthoz (egyetem utca 4-ik szám) intézendők.

Színház. (Két újdonásgot láttunk) a lefolyt héten: egyeket a pesti, a másikat a budai színházban. Az első Berezik Árpád „Közügyek“ című elfolyonásos vigjátéka, melynek központját az képezi, hogy egy gazdag polgár mindenképen szerepeltetni akarván nevét a közügyek terén, leányainak oly férjet akarja, kik őt ebben elősegíthetik. A darab legerősebb oldala volt az előadás. Bereziknek határozottan ez a leggyözegebb színműve, melyben elevenség helyett csak érzékeltség mutatkozik. — A másik újdonás francziából van fordítva, címe: „Már alszik.“ és sikamlós módon mulattatja a közönséget. — A nemzeti színházunk vendége is van Temesváry Lajosban Kassáról, ki középserű sikerrel játszott egy pár szerelmes szerepet. — Az olasz operadélmény már april elején megkezdődött, s 32 előadással júniusban is eltart. A helyvárak oly magasra vannak esigazva, mikép jól tenné a közönség, ha épenzzel nem látogatná ezen operai előadásokat, melyek művészi álláspontja már nagyon túlhaladt, s előadói közönséges énekesek.

— (Kolozsvárt márc. 11-kén) az ottani nemzeti színház megnyitásának 50 éves jubileumán Fehérvári igazgató díszelőadást rendezett, mely alkalommal előadták „Bánk bán“ első felvonását, Szigligetinek „Boesületszó“ vigjátékát, s ezek előtt Szépmé egy költői szép prólogot szavalt Szász Gerőtel. A nagyobb ünnepegy azonban a jövő hó elején lesz.

— (A szegedi színházgató által kitűzött pályázatra beérkezett vigjátékok és népszínművek fölött a bírálók már kimondák ítéletüket. Pályanyertes lett a vigjátékok közül a „Szükség törvényt bont.“ a népszínművek közül pedig „A bíró fia“ című. Az első Szépfaludy Örlősy Ferenc Pestről, az utóbbit Varga János nyerte Aradról.

Zene. Az írói segélyegylet javára e hó 22-én és april 2-án két philharmoniai hangversenyt rendeznek az akadémia termében, s részt vesz abban Liszt Ferenc is. — **Hollnesberger** híres quartett társulata e hó 14-én rendezte első esélyét a redout kisebb termében, nagy

közönség előtt. Második hangversenyük 18-án volt. Reményi 22-kén tartja első hangversenyét.

Megjelent új könyvek. Az „Athenaeum“ kiadásában megjelentek a *Kisfaludy-Társaság* következő kiadványai, melyek még 1869-diki ired szolgálo pártólói illetmények, s ekkép régen várt könyvek:

1. *Pálk Albert* „Humoros életképei“, melyben több humorgazdag és igen gyöngé rajz s elbeszélés van, előszóval Gyulai Páltól. Ára 2 frt. — 2. *Spanyol színműtár.* E becses cyklust következő darabok képezik: „Az állhatatos fejedelem“, színmű Calderontól, ford. György Vilmos. A három kötet ára összesen 3 frt.

„Nemzetgazdasági elvek.“ A XVIII. és XIX-ik században tartott országgyűlési munkálatakból kivonva, írta dr. Horváth Pál. Pályanyertes munka. Ára 1 f. 20 kr.

„Schwarze Diamanten.“ Roman in fünf Bänden, von Moritz Jókai. Ára 5 frt. A német ajku közönség tehát sikerült fordításban olvashatja Jókai e szép regényét.

— Megjelent továbbá: a „Természetudományi Közölg“ III. kötetének 22-ik füzeté Lengyel Béla és Petrovits Gyula szerkesztése mellett. A gondosan összeállított kötet tartalma képezik: „B. Eötvös és a természetudományok.“ (Kalaszatok Eötvös megnyitó beszédeiből.) Közl. Sz. K. „A szaporodás társadalmi tényezői.“ Dapsy Lászlótól. „A Mars, földünk miniatúrája.“ (Térképpel.) Tanulmányok a selym-ér-folelett. Ezután jönnek az apróbb közlemények, az állat-, ásvány-, élet-, növény-

tan, physika stb. köréből. — „A magyar mérnök és építész egyet. Közölg“ V. köteté is megjelent Ambrozovits Béla és Ney Béla szerkesztése mellett. Közleményei közül kiemeljük: „A kir. vasúti igazgatóság által vasúti feladakra nézve kiadott szabvány tervek-ről“ Erdely Benedektől. A esieső templom (rajzzal). A budapesti Duanszabályozás, ábrával, stb. Ezen füzet ára 1 frt 60 kr. Az előfizetési ár pedig egész évre 10, félévre 5 frt.

Szerkesztői üzenetek.

— *Dévény.* Eötvös életképeivel külön nem sz. Igálhatunk. Hy külön lenyomat sok vesződségbe kerül. s a nyomda nagy nyira el van halmozva, hogy még ilyenmő tömeges megrendelésekre sem vállalkozhatunk. Az általunk közt t. arekép fénykép után készült, s kapható indenitt, kis és nagy alakban.

— *Belbecsebe.* Legyen ön meggyőződve, hogy tudunk a kívül történt. néha így sem tartjuk vétségnek, mert egy jó közölménynek mindig meg van saját beese. Lehetetlen oiyat kívánni, hogy egy szerkeztő figyelme a legelső lapoktól kezdve a zuglapokig kiterjedjen.

— *V. L. Pászony.* Versből minél ke. esebbet kérünk; csak jót adunk, és selejést „apptélekeknek“ sem használunk. — „Isten hozott.“ Mi meg azt mo. djuk rá: „Isten velet!“

TARTALOM:

Cikkek: „Kodolányi Antal.“ — „Páris környéke.“ — „Utazás az északi sark körül.“ Szokoly Viktortól. — „Statiztikai adatok a lefolyt háborúról.“ — „Vegyes közlemények.“ — „Hirek.“ — Képek: Kodolányi Antal. — Tallózás a csatáért. A Rue Royale Saint-Cloudban. A templomhoz vezető utca Saint-Cloudban. („Páris környéke“ című cikkekhez.)

Hirdetések.

Legotesebb illusztrált heti lap. Évenként pompás színyomatu műlappal. Előfizetési főlhiadás

„Hazánk s a Külföld“
1871-diki april—júniusi folyamára.

Lapunk ez évnegyedi folyamára is szigoron megváltoztatott irodalmi dolgozatokkal, s a hazai és külföldi eseményeket ismertető díszes képekkel fog megjelenni. Mindent elkövetünk, hogy e tekintetben a viszonyokhoz mért legjobbat adhassuk a „Hazánk s Külföld“ hasábjain. A közönség részvétele már lát év óta gyámoltság e lapokat, s a hetedik év első negyedében is találkoztunk e támogatással, melyet hogy kiérdemeltünk tartjuk.

Az új évnegyedben számos érdekes iradalmi, művészet, utazási, tudományos stb. dolgozat vár közlésre s ezeken kívül sok eredet. rajz, magyar életképek, népszokások stb. melyeket egyik legtehetségesebb íróiszünk készít lapunk számára. Törökviszünk egyike, hogy lapunk oly műveket közölhessen, melyek nemcsak pillanattani érdeklődik, hanem oly általános becsűk, hogy évek múlva olvasva sem vesztik el jelentőségüket, s ekkép lapjaink tartalmas enciklopediai kitételek képezhesnek.

Figyelemzettjük egyezsmind a közönséget, azon kedvezményre, melyet e lap nyújt előfizetésnek, kik a rendkívül olcsó előfizetési ár mellett csupán 30 krnyi esomagolási díj beküldése mellett oly díszes és nagy költségekkel járó színes nyomásu jutalomképben részesülnek, mint Székely Bertalan jeles művészeinknek

„Az egrri nők“

című gyönyörű történeti festménye, melynek műbeesét eléggé mutatja az a közölmény, hogy muzeumunk számára is megvásároltatt, s nemzeti képtárunk egyik ékességét képezi. E festményről maga a művész készített lapunk számára másolatot, s a külföld egyik legelső műintézeté eszközei a kiállítás. A kép Eger várának 1552-ben történt hősiés védelmét ábrázolja, s bizvást mondhatjuk, hogy hasonló szép nem jelent meg egyetlen magyar lap mellett sem. A műlapot minden egész éves előfizetőnek megkapja, habár csak évenyre egyelőt előfizetéssel válták is egész évséig.

Rendkívüli kedvezményeken megkapják az an előfizetők is, kik az aprilől kezdődő évnegyedes folyamallal lépnek a lap pártólói közé, ha a 30 krnyi esomagolási díjat beküldik. Ezenkívül az új előfizetőket a kindóhivatal azon kedvezményben részesíti hogy rézibb élvolyamaink igen költséges kiállítás: Doboz, — Zrínyi és Frangepán — Hunyadi László bucsuia, — Huszár bravour, — Guyon tábornok és Bem diadala — e mű jutalomképeinket 1—1 frtjával s 30 kr. esomagolási díj beküldése mellett rendelhetik meg.

Szokoly Viktor, szerk. társ.

Kazár Emil, felelős szerkesztő.

Előfizetési feltételek:

Égész évre 6 frt. Negyed évre apr. jun. 1 frt 50 kr.
Félévre 3 frt. Az új jutalomkép esomagolására . . . 30 kr.

Gyűjtőknek minden 10 előfizető után egy tiszteletdíjny biztosítottak. Előfizetési levelet fölöslegesnek tartunk kibocsátani, miután a postautalványok által sokkal kényelmesebben és kisebb postabér mellett lehet eszközölni az előfizetést.

Figyelemzettjük egyezsmind olvasóinkat a Hazánk s Külföld politikai test. ér. aprájára, a balközép elveit valló, vasárnaponként egy nagy iven meg jelen:

„Heti Postá“ra,

melynek egész évi előfizetési ára 4 frt. félévre 2 frt. évenyre pedig 1 frt. Ez elterjedt lap vasárnaponként jelenik meg. Az „Athenaeum“ mint kiadó-tulajdonos. Az előfizetési pénzek az „Athenaeum“ kiadó hivatalába: Pest, barátok tere 7. szám intézendők.

Keller és Zsitvay

selyem és női divatkelme raktárunkban

Pest, Szervilátér 6 szám,

A legújabb selyem, gyapju és gyapot női divatkelmek, kész női ruhák és mindennemű felöltők, valamint több más női divatkekek, dás választásban és lehető jutányos áron kaphatók.

Saját szabóműhelyükben készíttetnek ruhákat a legújabb divat szerint, gyorsan, izlésteljesen és jutányos árak mellett.

Kelmenniták vidékre készségeel küldetnek, a megrendelők pedig kiváló figyelemmel és gyorsan hajtattak végre.

Lyoni selyemkelmekből gyári raktár. 5—1

Cachemir kendők

Szép, jó és olcsó!

Legújabb női ruha-kelmék

bámulatos olcsó árért.

Teljes ruhához való legszebb kelmék

3, 4, 5, 6 frtért, ugyszinte a

legfinomabb **fekete selyem-anyagok** kaphatók

HAMBURGER ADOLF

üzletében, Pest uri-utca 3. sz.

Mustrák kívánatra mindenféle bérmentesen küldetnek s megrendelések utánvát mellett azonnal eszközöltetnek.

2—6.

Asztal-és ágyterítők.

Felölős szerkesztő: Kazár Emil. Szerkesztő társ: Szokoly Viktor. Kiadó-tulajdonos: az „Athenaeum.“ A képek Rusz Károly műintézetéből valók.

Pest, 1871. Nyomatott az „Athenaeum“ nyomdai és irod. részv. társulat nyomdájában.